

Asia: VN/14348/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne asiakasmaksuasetuksen muutoksista

HUS kiittää saamastaan lausuntopyyntöstä ja antaa seuraavan lausunnon.

HUSin näkemykset erikoissairaanhoidon asiakasmaksujen korotukseen

Lausunnolla olevassa asiakasmaksuasetuksessa esitetään asetuksessa mainittujen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon asiakasmaksuja korotettavaksi Petteri Orpon hallitusohjelmaan ja kehysriihen päätöksiin perustuen. Asiakasmaksuasetuksen muutoksen tavoitteissa on esitetty, että ehdotuksen tavoitteena on sopeuttaa julkista taloutta 150 miljoonalla eurolla, mikä tapahtuisi asiakasmaksukorotuksilla saatavan maksutulon vähentämisellä etukäteen hyvinvointialueiden valtion rahoituksesta.

Korotukset kohdistuisivat erikoissairaanhoidon lisäksi kaikkiin perusterveydenhuollon maksuihin, mukaan lukien suun terveydenhuollon maksut, kuitenkin hallitusohjelmassa ja kehysriihessä sovitusti erikoissairaanhoidon painottaen. Perusterveydenhuollon maksuja korotettaisiin pääsääntöisesti 22,5 prosentilla ja erikoissairaanhoidon maksuja pääsääntöisesti 45 prosentilla. Korotukset eivät koskisi asiakasmaksulaissa säädettyä maksukattoa, maksua käyttämättä ja peruuttamatta jätetyistä palveluista, maksuttomiksi säädettyjä palveluja tai sellaisia asiakasmaksuja, jotka määräytyvät maksukyvyyn ja perhesuhteiden mukaan.

Hallitusohjelmassa asiakasmaksujen korotuksen kohdentamista erikoissairaanhoidon perustellaan sillä, ettei korotuksen nähdä lisäävän eriarvoisuutta eikä maksujen uskota muodostuvan esteeksi palvelujen saamiselle. Lisäksi hallitusohjelman tavoitteena on terveydenhuollon asiakasmaksujen yhtenäistäminen kansallisesti.

Korotusten kohdistamista erikoissairaanhoidon perustellaan esityksessä sillä, että 1) erikoissairaanhoidossa palveluiden käyttö ja maksut jakautuvat pääsääntöisesti perusterveydenhuoltoa tasaisemmin väestön tulojakaumassa eli korotusten vaikutuksetkin kohdentuisivat tasaisemmin väestössä; ja 2) erikoissairaanhoidossa kysynnän hintajousto (ts. maksujen vaikutus palvelujen käyttöön) on pienempi kuin perusterveydenhuollossa. Vaikka esityksen mukaan korotettujen asiakasmaksujen katsotaan säilyvän edelleen kohtuullisella tasolla, niiden arvellaan mahdollisesti lisäävän niiden pienituloisten asiakkaiden määrää, joille asiakasmaksut aiheuttavat merkittävää taloudellista kuormitusta.

Asiakasmaksuasetukseen esitettyjen muutosten myötä erikoissairaanhoidon asiakasmaksut nousevat keskimäärin 45 %, mutta asiakasmaksukattoa ei esityksen mukaan koroteta. HUSissa todistuksia maksukaton ylittymisestä (ns. vapaakortteja) on kirjattu vajaa 16 000 kappaletta vuosittain ja asiakasmaksutuottoja on jäänyt saamatta asiakasmaksukaton täyttymisen vuoksi n. 10 prosenttia (n. 8,5 milj. euroa). Erikoissairaanhoidon asiakasmaksujen korotusten perusteella on odotettavaa, että maksukaton ylittymisten määrä kasvaa erittäin voimakkaasti aikaisempiin vuosiin nähden ja entistä enemmän asiakasmaksutuottoja jää saamatta täyttyneen maksukaton vuoksi. Sama tilanne koskee erikoissairaanhoidon lisäksi perusterveydenhuollon asiakasmaksuja ja niiden perintää eli maksukatto ylittyy myös hyvinvointialueiden palvelujen osalta aiemmin ja siten vähentää tulokertymää.

Asiakasmaksuista aiheutuu luottotappioita HUSille vuosittain 5 milj. euroa, joka on 6 prosenttia asiakasmaksujen vuosittaisesta kokonaiskertymästä. Maksumuistutuksia lähetetään noin joka kymmenennestä asiakasmaksulaskusta ja näistä yli puolet siirtyy perintätoimistoon perittäviksi. Valtaosa HUSin perinnässä olevista asiakasmaksusaatavista on ns. jälkiperinnässä (ts. asiakkaat on todettu varattomiksi eikä ulosotto ole mahdollista). Jälkiperinnässä oli joulukuun 2023 lopussa 20,2 milj. euroa, mikä on 83 % kaikista perinnässä olevista maksusuussaataavista. Jälkiperinnässä olevien asiakasmaksujen määrä on kasvanut aikaisempiin vuosiin nähden. Luottotappioiden uskotaan entisestään kasvavan asiakasmaksujen korotuksen myötä, koska julkisoikeudelliset maksut maksetaan usein viimeisenä, koska niihin ei liity sanktioita kuten moniin muihin saataviin, eikä palvelut jää saamatta maksamattomien laskujen perusteella. Hallitusohjelmaan sisältyvät sosiaalietuuksien muutokset (esim. työttömyysturvan ja asumistuen leikkaukset sekä useiden etuuksien indeksikorotusten jäädytykset) kasvattavat riskiä, että asiakasmaksuja päätyy entistä enemmän perintään. Lisäksi asiakasmaksukattojen laskemiseen, asiakasmaksujen keräämiseen ja perintään liittyvien hallinnollisten kustannusten ennakoidaan kasvavan, mikä tulee entisestään pienentämään asiakasmaksujen korotuksesta saatavaa maksukertymää.

Hyvinvointialueita on kehoitettu vapauttamaan pienituloiset asiakasmaksuista. Tasasuuruinen maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentuloa ja lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Kehotus on käytännössä koettu epäselväksi ja riski on, että se johtaa asiakkaiden eriarvoiseen kohteluun eri hyvinvointialueilla. HUSin asiakaspalvelu ei myöskään pysty tunnistamaan henkilöitä, joille pitäisi antaa huojennusta, koska tällaisen tunnistaminen edellyttäisi asiakkaiden tulotietojen selvittämistä

ja pääsyä esim. Kelan tietoihin. HUSilla ei myöskään ole nykyisellään resursseja tehdä vaadittuja selvityksiä. Yhdenvertaisuuden varmistamiseksi pitäisi olla kaikille selkeät, yhteneväiset säännöt siitä, milloin ja kuinka paljon maksuja pitää alentaa.

Valmistelussa tulee ottaa huomioon, että hyvinvointialueiden ja sitä kautta HUS-yhtymän rahoitus on merkittävästi alijäämäinen ja että asiakasmaksukorotusten maksutuottoja nostava vaikutus on erittäin epävarma edellä kuvatuiden seikkojen takia.

Mikäli hyvinvointialueiden rahoitusta leikataan asiakasmaksujen korotuksen arvioidulla laskennallisella lisätuottojen määrällä, johtaa tämä hyvinvointialueiden kokonaisrahoituksen pienenemiseen. Huomioiden hyvinvointialueiden nykyinen taloudellinen tilanne ja tuleviin vuosiin kohdistuvat tasapainottamisvaatimukset, HUS ei pidä hyväksyttävänä, että hyvinvointialueille sosiaali- ja terveydenhuoltoon sekä pelastustoimeen osoitettu valtionrahoitus ja asiakasmaksujen korotukset kytketään toisiinsa. Valtionrahoituksen ja asiakasmaksujen kytkentä toisiinsa edellyttäisi taloudellisten vaikutusten tarkempaa selvittämistä, ja vaikuttavuuslaskelmia esitysten kokonaisvaikutuksesta ottaen huomioon hallitusohjelmaan sisältyvät toimeentuloon ja sosiaalietuuksiin vaikuttavat muutosesitykset.

Lisäksi toteamme vielä, että vuosien ajan terveydenhuollon ammattilaisia ja potilaita on hämmentänyt päiväkirurgisesta toimenpiteestä perittävän asiakasmaksun suuruus verrattuna vuodeosastohoidosta perittävään asiakasmaksuun (ehdotuksessa 218,70 euroa vs. 66,90 euroa). Päiväkirurgian asiakasmaksu ei nykyisellään kannusta potilaita suostumaan päiväkirurgiseen toimenpiteeseen vuodeosastohoitoa selvästi korkeamman asiakasmaksun vuoksi. Potilaan näkökulmasta on edullisempaa olla vuodeosastohoidossa kolme vuorokautta kuin suostua päiväkirurgiseen toimenpiteeseen, mikä taas ei ole sairaalatoiminnan kannalta mielekästä. Hoitohenkilökunnan ja vuodeosastopaikkojen riittävyyden näkökulmasta olisi tärkeitä, etteivät asiakasmaksut muodosta esteitä tarkoituksenmukaisen hoitokäytännön valinnalle.

Lausuntonne todistuksista ja lausunnoista perittävistä asiakasmaksuista.

Huom! tämä kysymys on osoitettu ensisijaisesti hyvinvointialueille. Todistuksista ja lausunnoista perittävien asiakasmaksujen jatkovalmistelua varten hyvinvointialueita pyydetään tuottamaan valmistelun tueksi tietoa hyvinvointialueen antamien todistusten ja lausuntojen määristä sekä niistä saatavista asiakasmaksutuloista. Samalla mahdollisuuksien mukaan pyydämme tietoa alla olevasti eriteltyinä:

- Lääkäriinlausunnot ajokorttia varten
- Lääkäriinlausunnot aselupaa varten
- Muut säädöspohjaiset lausunnot ja todistukset (jos tieto jo koottuna)
- Muut (ei-säädöspohjaiset) todistukset (jos tieto jo koottuna).

Lisäksi hyvinvointialueita pyydetään arvioimaan todistuksista ja lausunnoista perittävän asiakasmaksun nykyisen enimmäismäärän suhdetta todistusten/lausuntojen tuottamisen kustannuksiin (maksujen kustannusvastaavuus).

Tietoa tarvitaan, jotta todistuksista ja lausunnoista perittävän maksun enimmäismäärään valmisteltavan

korotuksen vaikutukset hyvinvointialueen rahoitukseen voidaan arvioida hyvinvointialueiden rahoituksen turvaavalla tavalla.

-

Finnilä Jari
HUS-Yhtymä